

Dames en heren,

Ja ik blijf het zeggen, 'Dames en heren', al bestaat er een kans dat sommigen onder u zich er niet langer door voelen aangesproken. Daarom zeg ik er voor de zekerheid maar meteen bij dat ik niet de bedoeling heb om wie dan ook ergens van uit te sluiten. Of u nu lesbisch, homerisch of platonisch bent, trans of queer, polymorf pervers of straight, of u het doet met beesten of met spoken, u zoekt het maar uit. Mij kan het niets schelen, voor mij bent en blijft u dezelfde hooggeachte kunstminnende dames en heren die u altijd bent geweest. Ik ken u langer dan vandaag, en juist daarom vind ik het niet nodig u nu opeens anders te gaan aanspreken, bijvoorbeeld met 'Geachte aanwezigen'. Ook dan zou het immers niet helemaal zeker zijn of dat de lading wel zou dekken. Want u doet wel net of u aanwezig bent, maar is dat ook zo? Let u eigenlijk wel op, bent u er wel bij met uw kop? Of zit u vooral te hopen dat de spreker het kort houdt, zodat u aan de drank kunt? Nee, al zet u nog zo'n aanwezig gezicht op, het bewijs dat u zich ook werkelijk hier bevindt levert u daarmee niet. Het is zelfs niet voor honderd procent vast te stellen of de exposerende kunstenaars hier wel zijn. Als we op de titel van de tentoonstelling afgaan mogen we niet meer dan dat veronderstellen, 'Margo van Berkum and Dick van Berkum, I presume'. En niet alleen dat 'I presume' is interessant, ook het twee keer noemen van die achternaam. Het onderstreept dat we hier te maken hebben met twee individuen, wat ze natuurlijk ook zijn. Tegelijkertijd leidt het de aandacht een beetje af van wat ze in mijn ogen niet minder zijn, namelijk een kunstenaarsechtpaar om u tegen te zeggen. Een artistieke symbiose die nu al een leven lang duurt, een niet geringe prestatie. Want zoek er maar eens naar in de kunstgeschiedenis, een beetje evenwichtig kunstenaarsechtpaar kom je zelden tegen. Veel meer zie je oorlogsverhoudingen, zoals die tussen Auguste Rodin en Camille Claudel, zo'n stel dat qua talent niet voor elkaar onderdoet, maar waarbij de een de ander als een vampier leegzuigt en ten slotte als een vaatdoek laat vallen. Als het vreedzamer uitpakt is dat meestal omdat de artistieke en niet-artistieke taken tussen de partners in het kunstbedrijf worden verdeeld, en het kunstenaarsmannetje niet te beroerd is de onmisbare ondersteuning door zijn vrouw te belonen met de opname van haar naam in de signatuur. Zo hebben we inpakkunstenaar Christo zien veranderen in

'Christo en Jeanne-Claude', popartist Claes Oldenburg in 'Claes Oldenburg en Coosje van Bruggen', installatiebouwer Ilya Kabakov in 'Ilya en Emilia Kabakov', en zo verder. Kunstenaarsechtparen in strikte zin zijn dat eigenlijk niet, gezien de onbalans in het creatieve aandeel. Stellen die daarin wel gelijk opgaan schijnen vroeg of laat toch altijd weer in een vorm van vijandschap terecht te moeten komen, bijvoorbeeld omdat de een onweerstaanbaar wordt aangetrokken door de weg van de roem, en de ander op het pad van de artistieke zuiverheid wil blijven. De performancekunstenaars Marina Abramovic en Ulay zijn daarvan een voorbeeld, hoewel zij, zo vernam ik uit zeer betrouwbare bron, onlangs weer een vrede hebben getekend. Toch zal hun langdurige artistieke liefde altijd een brokkentheater blijven vergeleken bij die van dat andere legendarische performancepaar, Gilbert and George, die nu al een halve eeuw in ogenschijnlijk volmaakte close harmony hun gezamenlijke kunstpraktijk voeren. Hoe de heren het doen weet niemand, want altijd als interviewers daarnaar vissen reageren ze op een slimme ironische wijze, die nooit het antwoord is op de gestelde vraag. Een uitgekookte tactiek, bedoeld om de vragenstellers terug te dwingen naar hun beeldend werk. Daarin ligt immers hun grote zeggingskracht, anders waren ze wel schrijvers geworden, of psychologen. Zo hoort het te gaan, ook bij Margo en Dick. Als we ons afvragen hoe ze het toch klaarspelen in dat niet kapot te krijgen kunsthuwelijk van ze, gaan we ze niet interviewen, we gaan naar hun werk kijken. Het eerste wat me te binnenschoot toen ik te zien kreeg wat er van beiden op deze tentoonstelling zou komen hangen, was een anekdote over Giacometti. In een tijd dat die als beeldhouwer op een dood spoor zat en hooguit wat probeerseltjes kneedde, zat hij in een Parijs' café met een collega die het hoogste woord voerde en met wijd gespreide armen uitlegde hoe enorm zijn beelden wel niet waren. Toen hij ten slotte aan de ander vroeg wat die zoal maakte hield Giacometti hem alleen maar zwijgend zijn duim en wijsvinger voor om iets aan te duiden ter lengte van een lucifer. Dit verhaal geeft voor mij mooi de verhouding weer tussen de werken van Dick en Margo, in afmetingen maar ook in overdrachtelijke zin. Dick pakt uit op groot formaat, Margo krast probeerseltjes van lucifergrootte. Dick neemt dingen uit het leven en reduceert ze tot een essentie van vorm en kleur. Hij gebruikt niet de schilderkunst om een appel, een tulp, een sansevieria te laten zien, hij gebruikt een appel, een tulp, een

sansevieria om de schilderkunst te laten zien. Margo doet eerder het omgekeerde. Het is alsof ze een grafietkorrel op het papier legt en daarna nog een grafietkorrel, en dan nog een, net zo lang tot er leven in al die korrels komt, tot de krassen betekenis krijgen en de vlekken mens worden. Zo bekeken zie je inderdaad twee volkomen verschillende kunstenaarsindividuen, zeg maar rustig tegenpolen, ieder met een eigen achternaam, toevallig dezelfde. Maar misschien toch niet helemaal toevallig dezelfde, want als je verder kijkt zie je dat het wel twee tegenpolen zijn van dezelfde aarde. Op die aarde verscheen Dick, de oudste, als eerste. Hij maakte de landschappen, de grote structuren, de intense, onontkoombare kleuren. Toen kwam Margo, die het allemaal prachtig vond, maar wel bij zichzelf dacht: waar is het leven? Wat heb je aan al die pracht als er niemand is om die te bewonderen? En dus schiep ze de mensen. Mensen?, mensen?, dacht Dick, waar zijn die nou goed voor? Ze zijn vooral onberekenbaar en verstoren het beeld de hele tijd, het is altijd drama, en maat kennen ze niet. Toch moest hij toegeven dat de mensen zoals Margo ze tekende hem diep raakten, en ineens wilde hij iets voor dat volkje doen. Tussen duim en wijsvinger nam hij hun grootte op en begon chique stoeltjes voor ze te maken. En toen de Margo-mensjes in hun stemmig zwart neervielen in de kleurige Dick-stoeltjes vroegen ze zich af waarom die canapeetjes en sofaatjes toch zo vreselijk veel drama uitstraalden, terwijl ze tegelijkertijd wel heel mooi waren en verdomd relaxed zaten. Peinzend in hun stoelen over die vraag kwamen ze tot de conclusie dat het misschien wel juist de tegengestelde, naast elkaar bestaande, niet noodzakelijk tot een vergelijk komende, maar elkaar completerende grootheden zijn waarin het geheim schuilt van een niet kapot te krijgen kunsthuwelijk. Je ziet het ze denken, die stemmig zwarte mensjes in hun druipende fauteuils, en ik kan niet anders dan ze toeknikken om hun grote wijsheid.

Ik dank u voor uw aandacht.

Utrecht, 17 augustus 2017

© Cornel Bierens